Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

6
2023

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

1931
TDIU
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 424 sahifa, 30-iyun, 2023-yil.

Bosh muharrir:
Sharipov Qo‘ng‘irotboy Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O‘zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta’lim, sog‘liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo‘yicha maslahatchisi o‘rinbosari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O‘zR Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vaziri o‘rinbosari
Sharipov Qo‘ng‘irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O‘zR Tabiat resurslari vaziri o‘rinbosari
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog‘iston Resp. Tabiat resurslari qo‘mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O‘zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O‘zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farxod, O‘zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo‘limi boshlig‘i
Eshov Mansur Po‘latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo‘yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., “O‘IRIAM” ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo‘yicha prorektori
Karimov Norboy G‘aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasi professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro “Nordik” universititi rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., “El-yurt umidi” jamg‘armasi ijrochi direktori o‘rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o‘qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktaranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To‘lqin Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Sanoat korxonalarida energiyadan foydalanish samaradorligini oshirishning asosiy yoʻnalishlari 6
Buzrukxonov Sardorxon Sarvarxon oʻgʻli, mustaqil izlanuvchi
Klasterlarni rivojlantirishda fermer xoʻjaliklarining strategik boshqaruvi 11
Karimova Nilufar, tayanch doktarant
Application of Information and Communication Technology to Promote Economic Development of Tourism Services in Uzbekistan 16
Peng Xinge, PhD Researcher
Oʻzbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishning asosiy yoʻnalishlari 21
Xotamov Ibodulla Sadullayevich, i.f.n., professor, **Najmiddinov Yakhyo Fazliddin oʻgʻli,** kafedra assistenti
Suv ta'minot korxonalarida biznes jarayonlari boʻyicha boshqaruv hisobi tizimida hisob yuritishning xususiyatlari 28
Saidakbarov Xusniddin Abdisalomovich, PhD, katta oʻqituvchi
Oʻzbekiston ichki oziq-ovqat tovarlari bozorini toʻldirishning oʻziga xos xususiyatlari 31
Azlarova Munira Muhammad Amin qizi, tadqiqotchi
Assessing the Implementation of Sustainable Practices in Higher Education Institutions to Drive the Transition towards a Green Economy: A Management Perspective 40
Kuzikulova Dilfuza
Qualitative functional development in industrial production 49
Ziyayeva Mukhtasar Mansurdjanovna, TSUE, DSc, assistant professor
Temir yoʻl transportini mahalliylashtirishni moliyalashtirish mexanizmning hozirgi holati 54
Xamrayev Djamshid Panjiyevich, mustaqil tadqiqotchi
Enhancing Education Management for Green Development in Engineering Programs: Strategies, Challenges, and Outcomes 61
Eshbayev Oybek, Department of English Language
Exploring the Role of Effective Management Practices in Achieving a Sustainable Green Economy 68
Rozikov Ravshan, Department of English Language
Enhancing Vocational Competence of Future Economists through English Language Lessons in the Context of the Green Economy 76
Kurbanova Nigina, Department of English Language
Empirical test of regional economic innovation and development along the Belt and Road 85
Kalonov Mukhiddin Bahritdinovich, professor
Shao Junling, PhD student, researcher
Analysis of the Impact of Cross border Investment and International Economic Integration 90
Zhao shenghan
Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishda bank moliya texnologiyalarining ahamiyati 96
Abduraximova Dilora Karimovna, PhD
Rivojlangan mamlakatlarda bilimlar iqtisodiyoti konsepsiyasidan samarali foydalanish yoʻnalishlari 101
Xasanxonova Nodira Isametdinovna, PhD
Biznes inkubator orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini shakllantirishda "yashil logistika" tamoyillaridan foydalanish 107
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich, kafedra assistent
Innovatsion faoliyatning asosi – intelektual salohiyat 112
Kaxorova Anora Nusratovna, kafedra assistenti
Ijro hokimiyati organlari faoliyatini baholash mezonlari tushunchasi va turlari 118
Qahramon Usmanovich Umidullayev, yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Temir yoʻl transportida mahalliylashtirishni moliyalashtirishning huquqiy asoslari 124
Xamrayev Djamshid Panjiyevich, mustaqil tadqiqotchisi
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari boʻyicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish 129
Tulayev Mirzakul Salamovich, dotsent
Oʻzbekistonda kichik tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali yoʻllari 133
Sh. B. Babayev, dotsent; **M. R. Qulmetov,** dotsent
Sugʻurta kompaniyalari toʻlov qobiliyatini kengaytirish yoʻnalishlari 138
Gʻaniyev Shahriddin Vohidovich, professor, i. f. d. (DsC), **Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich**, i. f. f. d. (PhD)

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Повышении роли цифровой трансформации банков
в современном этапе развития экономики 144
Жиянова Наргиза Эсанбоена, к.э.н., проф., **Азимжонова Малика Шавкат қизи,** специалист первой категории

To'qimachilik korxonalarida tejamkor ishlab chiqarishni tashkil etishda
mehnat resurslari va ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish samaradorligi 150
Yaxyayeva Inobat Karimovna, dotsent, PhD

Liquidity and recent changes of government securities market
in the United States, the United Kingdom and Japan 154
Kholikov Khamidulla Vaydulla ugli

"История экономических учений" как основная дисциплина
в подготовке конкурентоспособных кадров экономистов 160
Хакимов Назар Хакимович, доктор философских наук, профессор

The importance of strategic management and strategic leadership 166
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li

Exploring the Role of Higher Education in Fostering Green Economy Transition:
A Systematic Analysis of Curriculum Integration and Skill Development 170
Xasanova Zarina, Department of English Language

Inson kapitalini joriy etish tizimi va xodimlar daromadi o'rtasidagi o'zaro ta'sir tahlili 178
M. O. Hamroqulov, katta o'qituvchi

Yetuk mutaxassis tayyorlash – kelajak uchun sarmoya 185
Farhod Bagibekovich Xalimbetov

Analysis of new established and liquidated enterprises as a basis for jobs
(On the example of Samarkand region) 188
Saidov Nurali Rakhimovich

Basing and forecasting the priorities of introducing innovative medical services in Khorezm region. 193
S. M. Rakhimova

Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического
потенциала хлопково-текстильных кластеров 197
Джурабаев Отабек Джурабаевич, доцент

Soliq to'g'risidagi qonunlarni buzganlik uchun yuridik javobgarlikka tortishning huquqiy asoslari 204
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li, talaba

Hayot sug'urtasining rivojlanishi va uning ijtimoiy hayotdagi o'rni 207
Baratova Dinora Alisherovna, katta o'qituvchisi

Edge Computing texnologiyalari 213
Qulmatova S., PhD, katta o'qituvchi; **Karimov Botir,** katta o'qituvchi

Aksiyadorlik kapitalida davlat ulushini qisqartirish va xususiylashtirish holati 218
Mamatov Bahromjon Shavkatovich, PhD, dotsent

Xususiy maktablarning ijobiy imijini shakllantirishning nazariy jihatlari 223
Odilova Sitora Sayfitdin qizi, katta o'qituvchi

Tomorqa xo'jaliklarida oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish hajmining prognoz ko'rsatkichlari 228
Saydullayeva Fotima Jozilovna, assistent

O'zbekiston sug'urta bozori rivojlanishining o'ziga xos xususiyati 235
Xasanov Xayrulla Nasrullayevich

O'zbekiston yoshlarida volontyorlik faoliyatini rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy
va huquqiy mexanizmlari: jahon va mahalliy tajriba 241
Qudratov Anvarmirzo Murodillayevich, siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Культурологический аспект преподавания русскоязычной литературы Казахстана в ВУЗе 247
Оспан Айзада Бейсенқызы, докторант 2 курса

Tijorat banklarida kreditlash riskini boshqarish holati tahlili 251
Mirzoyev Feruz Mamurjonovich, mustaqil izlanuvchi

Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiyalashning zamonaviy holati va tendensiyalari 259
Abdualim Abdujabbor o'g'li Abdurazzoqov, mustaqil tadqiqotchi

Significance and prospects of using economic-mathematical models
in analysis of our country's economic growth 267
Rasulov Jamshid Shokir o'g'li

Bank daromadlilik ko'rsatkichlariga makroiqtisodiy omillar ta'siri 274
Madraimov Xabibulla Madaminovich, assistent o'qituvchi

Xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishning ilmiy konsepsiyalari 282
Mamatov Mamajan Axmadjonovich, i.f.n., dotsent
Qishloq xo‘jalik mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirishning makroiqtisodiy barqarorligini ta’minlash 288
Ergashova Nargiza Boboxonovna, talaba
Budjet-soliq va pul-kredit siyosatini muvofiqlashtirishning nazariy yondashuvlari 296
Hakimjon Hakimov, tadqiqotchi
Innovatsion-brokerlik faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy injiniringni ahamiyatini oshirish istiqbollari 301
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich, dotsent
O‘zbekistonda inson kapitalini rivojlantirishda ta’lim xizmatlari bozorining ahamiyati 306
Babadjanova Malika Ruzimovna, assistent o’qituvchi
O‘zbekiston sug‘urtalovchilarining moliyaviy barqarorligini ta’minlashda qayta sug‘urtaning roli 312
Kamilov Baxramjon Umardjonovich
Shaxs ma’naviy-axloqiy tarbiyasi hamisha muhim....................317
Bekdavlat Aliyev, professor, falsafa fanlari doktori
Jismoniy shaxslar daromadini soliqqa tortishning zamonaviy tendensiyalari 321
O. T. Nurmatov, PhD
Milliy mahsulotning mazmuni, tarkibiy qismlari va harakat shakllarini tadqiq qilishning nazariy-uslubiy asoslari....................327
Abdullayev Suyun Artiqovich, O‘zbekiston jahon tillari universiteti prorektori
O‘zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari....................335
Kaxxarov Ulug‘bek Xalmatovich, mustaqil izlanuvchi
Aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatda ichki nazorat va auditning xususiyatlari....................346
Saidaxmedova Aida Mirzayevna, katta o‘qituvchi
Yangi O‘zbekistonda yog‘-moy korxonalari personalini boshqarishni takomillashtirish....................352
D. A. Azlarova, PhD
The Intersection of Sustainability and Economic Development: Balancing Environment and Business Needs 360
Kholikova Rukhsora Sanjarovna, PhD, **Izzatulloev Bakhodir Ubaydullo ugli,** student
Davlat-xususiy sheriklikni tashkil etishning huquqiy-institutsional mexanizmlari 364
Zuhra Abdikarimova, tayanch doktorant
Zamonaviy portfel nazariyasi asosida samarali portfelni shakllantirish....................370
Sindarov Fazliddin Qahramonovich, kafedra assistenti
Iste’molchilarning qandolat mahsulotlariga bo‘lgan talablarini raqamli platformalar orqali tadqiq qilish yo‘llari 376
To‘ychiyeva Vasila Faxriddin qizi, assistent
Investitsiya muhiti va faoliyati natijalarini baholash uslublari....................381
B. K. Tuxliyev, professor
Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini tizimli tahlil qilish – korxonalarining iqtisodiy barqarorligini ta’minlash omili sifatida....................386
Madraximova Gulasal Ro‘zimboy qizi, PhD
Mintaqada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishi tahlili (Xorazm viloyati misolida)............391
Aminboy Sa’dullayev, i.f.n, dotsent, **Dilshod Vaisov,** magistr, **Farhod Egamberganov,** magistr
Xizmatlar ko‘rsatish korxonalarini soliqqa tortish amaliyoti va uni takomillashtirish....................397
Pardayev Jamshid Muzaffarovich, tadqiqotchi
Asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investitsiyalar: yutuqlar, kamchiliklar va yechimlari....................403
Muxitdinova Kamola Alisherovna, PhD
Directions of attracting foreign capital and specific characteristics of the eurobond transaction..........407
Gafurov Olimjon, teacher, **Kholmuminov Humoyun,** teacher, **Abrueva Sevinch,** student,
Формирование международных систем бухгалтерского учета в условиях глобализации экономики....................411
Ф. Т. Абдувахидов, доцент, **А. Ю. Нурмухаммедов,** доцент
Qishloqda turizmni tashkil etishning mamlakatimiz taraqqiyotiga ta’siri 417
Jo‘rayeva Nargiza Abduvohidovna, dotsent
Public debt, poverty and economic growth of Uzbekistan 420
Mirzamakhmudov Marufjan Mahamadsharif ugli

ASOSIY KAPITALGA YO'NALTIRILGAN INVESTITSIYALAR: YUTUQLAR, KAMCHILIKLAR VA YECHIMLARI

Muxitdinova Kamola Alisherovna
PhD, TDIU dotsenti

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasi asosiy kapitalga investitsiyalarning moliyalashtirish manbalari hamda ularning hududlar kesimidagi tarkibi, shuningdek asosiy kapitalda o'zlashtirilgan investitsiyalar tarkibi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Bu sohadagi ijobiy jarayonlar bilan birgalikda uchrayotgan ayrim kamchiliklarni bartaraf etish yo'llari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: investitsiyalar, markazlashgan moliyalashtirish manbalari, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, investitsiyalar o'sish sur'atlari, o'zlashtirilgan investitsiyalar.

Аннотация: В статье приведены сведения об источниках финансирования инвестиций в основной капитал Республики Узбекистан и их структуре по регионам, а также о составе инвестиций в основной капитал. Наряду с положительными процессами в этой области описаны пути устранения некоторых недостатков.

Ключевые слова: инвестиции, централизованные источники финансирования, прямые иностранные инвестиции, темпы роста инвестиций, капитализированные инвестиции.

Abstract: The article provides information about the sources of financing of investments in fixed capital of the Republic of Uzbekistan and their structure in the regions, as well as the composition of investments in fixed capital. Along with the positive processes in this field, ways to eliminate some of the shortcomings are described.

Key words: investments, centralized financing sources, foreign direct investments, investment growth rates, capitalized investments.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida COVID-19 pandemiyasining ta'siri, iqlim o'zgarishi va global ishlab chiqarish va savdo zanjirlaridagi o'zgarishlar transmilliy korporatsiyalarning xalqaro investitsiya strategiyalarida yondashuvlarini qayta ko'rib chiqishga ta'sir qildi. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimi 2021-yilda 1,58 trillion dollarni tashkil etdi, bu 2020-yildagiga nisbatan 64 foizga ko'pdir. Yevropada jami to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarning oqimi 80 foizga kamayib, 73 milliard AQSh dollarni tashkil qildi. Ushbu ko'rsatkich Buyuk Britaniyada 57 foiz, Frantsiyada 47 foiz va Germaniyada 34 foizga kamaydi. Yevropa Ittifoqida to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar hajmi 73 foizga kamayib, 103 milliard AQSh dollarini tashkil etdi. AQShda investitsiyalar oqimi qayta investitsiya qilingan daromadlarning kamayishi 40 foizga kamayib, 156 milliard AQSh dollarini tashkil qilgan"[1]. Bu holatlar dunyo miqyosida xorijiy investitsiyalarni jalb etish va mamlakatlarning investitsion faollik mexanizmlaridan samarali foydalanish masalalarining ahamiyatli ekanligini taqozo etmoqda.

Respublakamizda mustaqillikka erishilgandan boshlab mamlakat iqtisodiyotiga investitsiyalarni, ayniqsa xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga katta e'tibor berilib kelinmoqda.

2021-yilda O'zbekiston Respublikasida iqtisodiy va ijtimoiy sohalarni rivojlantirish uchun jami moliyalashtirish manbalari hisobidan 245,0 trln. so'm o'zlashtirildi. Dollar ekvivalentida 23,1 mlrd. AQSh doll. o'zlashtirilgan bo'lib, 2020-yilga nisbatan 105,2 % ni tashkil etdi. 2021-yilda asosiy kapitalga investitsiyalarning 61,9 % i yoki 151,5 trln. so'mi jalb etilgan mablag'lar hisobidan moliyalashtirilgan bo'lsa, korxona, tashkilot va aholining o'z mablag'lari hisobidan 38,1 % yoki 93,5 trln. so'm moliyalashtirildi.

Jami investitsiyalar hajmida, markazlashgan moliyalashtirish manbalari hisobidan moliyalashtirilgan asosiy kapitalga investitsiyalarning ulushi, 2020-yildagi ulushiga nibatan 1,6 % punktga kamayib, 18,3% ni yoki

1 World Investment Report-2022: Investing in sustainable recover. UNCTAD/WIR/2022. https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_en.pdf.

44,8 trln. so‘mni tashkil etdi. Mos ravishda, markazlashmagan moliyalashtirish manbalari hisobidan 200,2 trln. so‘m yoki jami investitsiyalarning 81,7 % investitsiyalari o‘zlashtirilib, 2020-yildagi ko‘rsatkichga nisbatan 1,6 % punktga ko‘paydi.

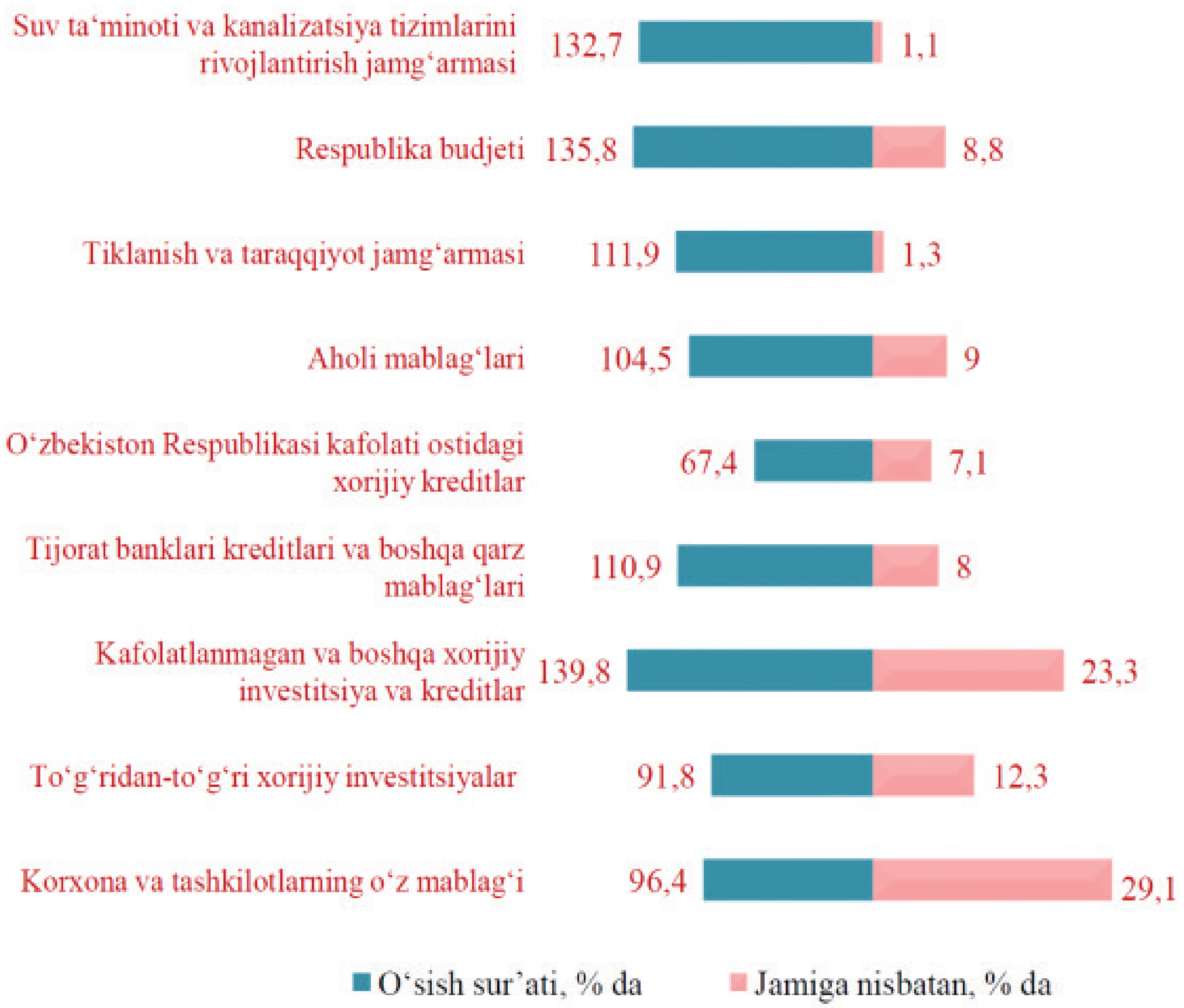

1 - r a s m: Moliyalashtirish manbalari bo‘yicha asosiy kapitalga investitsiyalar

2021-yilda korxona va tashkilotlarning o‘z mablag‘lari hisobidan moliyalashtirilgan asosiy kapitalga investitsiyalar - 71 257,3 mlrd. so‘m yoki jami asosiy kapitalga investitsiyalarning 29,1 % ini tashkil etdi. Ta’kidlash joizki, 2020-yilga nisbatan o‘sish sur’ati 3,6 % ga kamayganiga qaramasdan, asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalarning asosiy qismi korxona va tashkilotlarning o‘z mablag‘lari hisobidan moliyalashtirildi. Bu, albatta, xo‘jalik yurituvchi subyektlar birinchi navbatda ichki resurslaridan foydalangan holda o‘z faoliyatini kengaytirish 1-rasmdagi Moliyalashtirish manbalari bo‘yicha asosiy kapitalga investitsiyalar[2] yoki modernizatsiya qilishni afzal ko‘rishini isbotlaydi. Keyingi yillarda Respublikada keng ko‘lamli qulay investitsiya muhitini yaratish, xorijiy investitsiyalarni, xususan, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish va o‘zlashtirish bo‘yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Natijada to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hisobidan moliyalastirilgan 30 149,2 mlrd. so‘m investitsiyalar, yoki 2020-yildagi ko‘rsatkichga nisbatan 1,8% punktga kamaygan holda jami investitsiyalardagi ulushi 12,3 % ga teng investitsiyalar o‘zlashtirildi.

Asosiy kapitalga investitsiyalar o‘sish sur’atlarini moliyalashtirish manbalari bo‘yicha eng yuqori ko‘rsatkich kafolatlanmagan va boshqa xorijiy investitsiya va kreditlar hisobidan kuzatilib, o‘tgan 2020-yilga nisbatan 39,8 % ga ko‘paydi. To‘g‘ridan-to‘g‘ri va kafolatlanmagan xorijiy kreditlar hisobidan quyidagi yirik investitsiya loyihalari amalga oshirildi:

2 Stat.uz ma’lumotlari asosida muallif ishlanmasi

1. Davlat-xususiy sheriklik asosida Navoiy viloyatida quvvati 100 MVt bo‘lgan quyosh fotoelektr stansiyasini qurish (sinov loyihasi);
2. Surxondaryo viloyatidagi “Mustaqillikning 25 yilligi ” konida geologiya-qidiruv ishlarini amalga oshirish va mahsulotni taqsimlashga oid bitim asosida konni o‘zlashtirish, gaz-kimyo komplekstini barpo etish;
3. Sho‘rtan-gaz kimyo komplekstining ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish;
4. 2017–2021-yillarda uglevodorod xom ashyosi qazib chiqarish hajmlarini kopaytirish bo‘yicha Dastur;
5. “Muruntov ” konini o‘zlashtirish (V navbati) 1- bosqich;
6. 2021–2022-yillarda respublika magistral gaz uzatish tizimini modernizatsiya qilish va samaradorligini oshirish dasturi.

To‘g‘ridan to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilgan holda, yangi texnologiyalar joriy etilmoqda, yangi turdagi tovarlar va xizmatlar paydo bo‘lib, bu tovarlar va xizmatlar sifatini yanada oshirish, pirovardida aholining hayot sifatini oshirish, milliy iqtisodiyotda raqobatni kuchaytirish uchun zamin yaratadi.

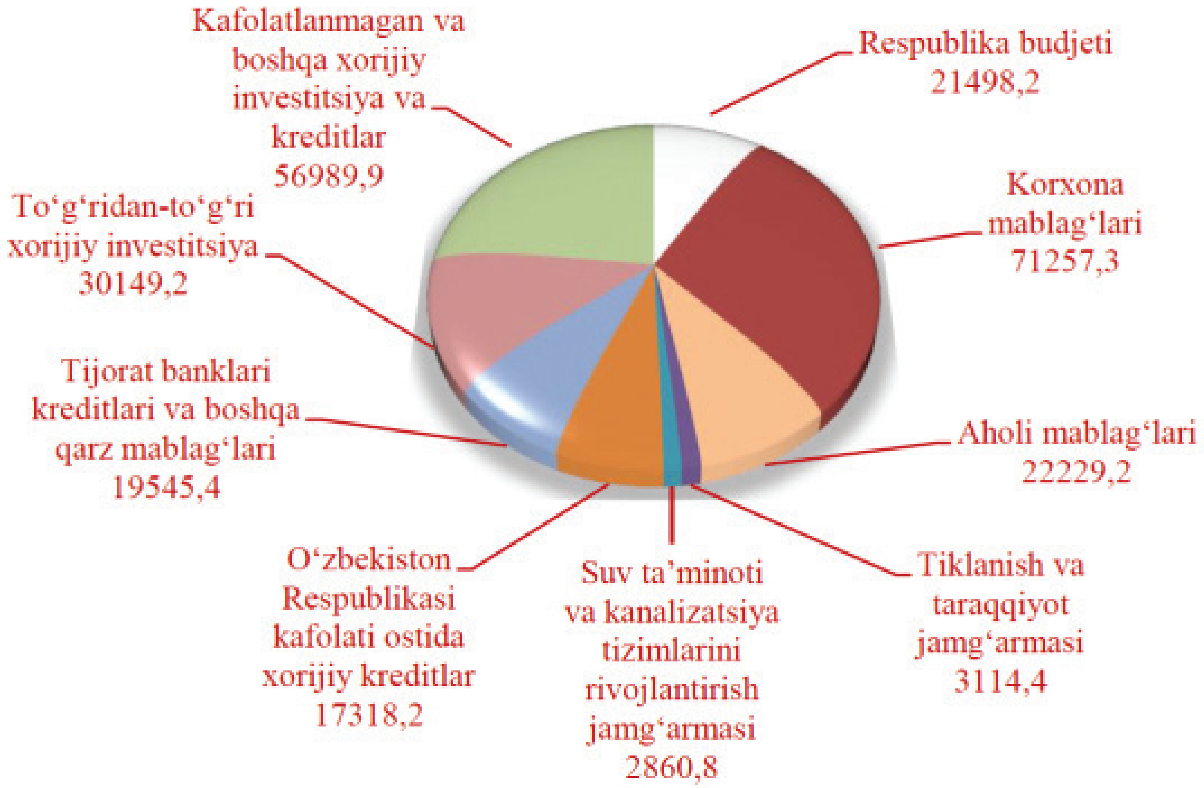

2 - r a s m: Moliyalashtirish manbalari bo‘yicha asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalar tarkibi, mlrd. so‘m[3]

Davlat budjeti mablag‘lari hisobidan asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investitsiyalar hududiy tarkibida eng yuqori ko‘rsatkichlar bir vaqtning o‘zida uchta hudud Qoraqalpog‘iston Respublikasi, Samarqand va Sirdaryo viloyatlarida qayd etildi:. Mazkur hududlarda o‘zlastirilgan jami investitsiyalarning 12,7 % i Respublika budjeti hisobidan amalga oshirildi. Korxona va tashkilotlarning o‘z mablag‘lari hisobidan investitsiyalar bo‘yicha eng yuqori ulush Jizzax viloyatida kuzatilib, bu viloyatda o‘zlashtirilgan investitsiyalarning 47,5% ini tashkil etdi. Shuningdek, Toshkent shahrida 40,2 % va Toshkent viloyatida 37,1 % ni tashkil etdi. Xorazm viloyatida asosiy kapitalga investitsiyalar umumiy hajmida aholi mablag‘lari hisobidan o‘zlashtirilgan investitsiyalar eng katta ulushni egalladi - 21,0 %. Xorijiy investorlar uchun investitsiya muhitini yaxshilash borasida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli ishlar natijasida O‘zbekiston Respublikasining barcha hududlarida xorijiy investitsiya va kreditlar ulushi yuqori bo‘ldi.

Bu yo‘nalishda eng yuqori ko‘rsatkichlar Navoiy va Buxoro viloyatlarida kuzatildi. Bu hududlar foydali qazilmalarga boy bo‘lgani sababli, xorijiy investorlarni ko‘proq e’tiborini jab etmoqda. Natijada asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalar umumiy hajmida xorijiy investitsiya va kreditlarning ulushi mos ravishda 60,2 va 60,0 % ni tashkil etdi.

3 Stat.uz ma’lumotlari asosida muallif ishlanmasi

1-jadval: Moliyalashtirish manbari bo‘yicha hududlar kesimida asosiy kapitalga investitsiyalar[4]

	Jami investitsiyalar, mlrd. so‘m	Shu jumladan, moliyalashtirish manbalari bo‘yicha (jamiga nisbatan % da)						
		Respublika budjeti	Korxona va aholi mablag‘i	Aholi	Xorijiy investitsiya va kreditlar	Suv ta’minoti va kanalizatsiya tizimlarini rivojlantirish jamg‘armasi	Tiklanish va taraqqiyot jamg‘armasi	Tijorat banki kreditlari va boshqa qarz mablag‘lari
O‘zbekiston Respublikasi	244962,6	8,8	29,1	9,0	42,7	1,1	1,3	8,0
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	7879,1	12,7	23,7	12,4	38,2	0,6	3,7	8,7
Viloyatlar:								
Andijon	12143,7	7,4	23,8	13,2	49,0	1,4	0,3	4,9
Buxoro	18995,6	5,1	18,1	10,2	60,0	1,0	0,5	5,1
Jizzax	13224,4	7,0	47,5	4,4	28,9	1,5	1,0	9,7
Qashqadaryo	16225,1	6,7	18,2	12,2	55,9	2,7	0,7	3,6
Navoiy	16309,1	4,0	16,2	9,0	60,2	0,5	0,4	9,7
Namangan	13302,4	7,6	25,1	16,2	32,6	1,4	0,5	16,6
Samarqand	17722,8	12,7	31,9	11,0	31,8	1,7	0,3	10,6
Surxondaryo	11326,5	11,9	14,0	14,4	44,1	6,6	1,2	7,8
Sirdaryo	8708,0	12,7	15,5	2,8	56,7	0,3	1,8	10,2
Toshkent vil.	27822,4	7,5	37,1	8,4	37,8	0,7	0,5	8,0
Farg‘ona	12920,6	10,3	27,2	13,6	39,7	1,4	1,5	6,3
Xorazm	8580,3	8,2	21,2	21,0	34,9	1,2	3,0	10,5
Toshkent sh.	38795,3	8,6	39,1	3,4	41,4	0,0	1,4	6,1

Xulosa qilib, investitsiyalar iqtisodiy rivojlanishning drayveri xisoblanadi, demak uni turlari, klassifikatsiyasini, amalga oshirish tartibini mukammal tadqiq etishimiz zarur. Tadqiqot ishimizning keyingi boblarida investitsiyalarining turlari, funkstiyalari, dinamikasi va samaradorligi baholash kabi masalalarni ko‘rib chiqamiz.

Fikrimizcha, O‘zbekiston Respublikasi bo‘yicha asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investitsiyalar erishilgan yutuqlar bilan birgalikda uchrayotgan kamchilklarni quyidagi jarayonlarni amalga oshirish natijasida bartaraf etish mumkin:

- Hukumatimiz tomonidan ushbu sohaga bo‘lgan e’tiborni yanada oshirib, nihoyatda mustahkam huquqiy asos yaratish;
- Soha investitsion jozibadorligini oshirish;
- Asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investitsiyalarning moliyalashtirish manbalari, ularning tarkibi haqidagi ma’lumotlarni mukammal tadqiq etish natijasida yanada ijobiy natijalarga erishish;
- Bu sohadagi xorij tajribasini o‘rganib , tahlil qilib, respublikamiz iqtisodiyotining o‘ziga xos xususiyatlarini inibatga olgan holda tatbiq etish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Михайлова Е.В. Финансовые рынки и их формирование в СССР. - СПБ.: СПУЭиФ, 1991. С.7.
2. Абалкин Л.И. Логика экономического роста. - М.: Институт экономики РАН, 2002. С. 228.
3. Марголин. А.М. Инвестиции. - М.: РАГС, 2006. С. 464

4 Stat.uz ma’lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 6

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Тел.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani Kumushkon ko‘chasi 26-uy.